

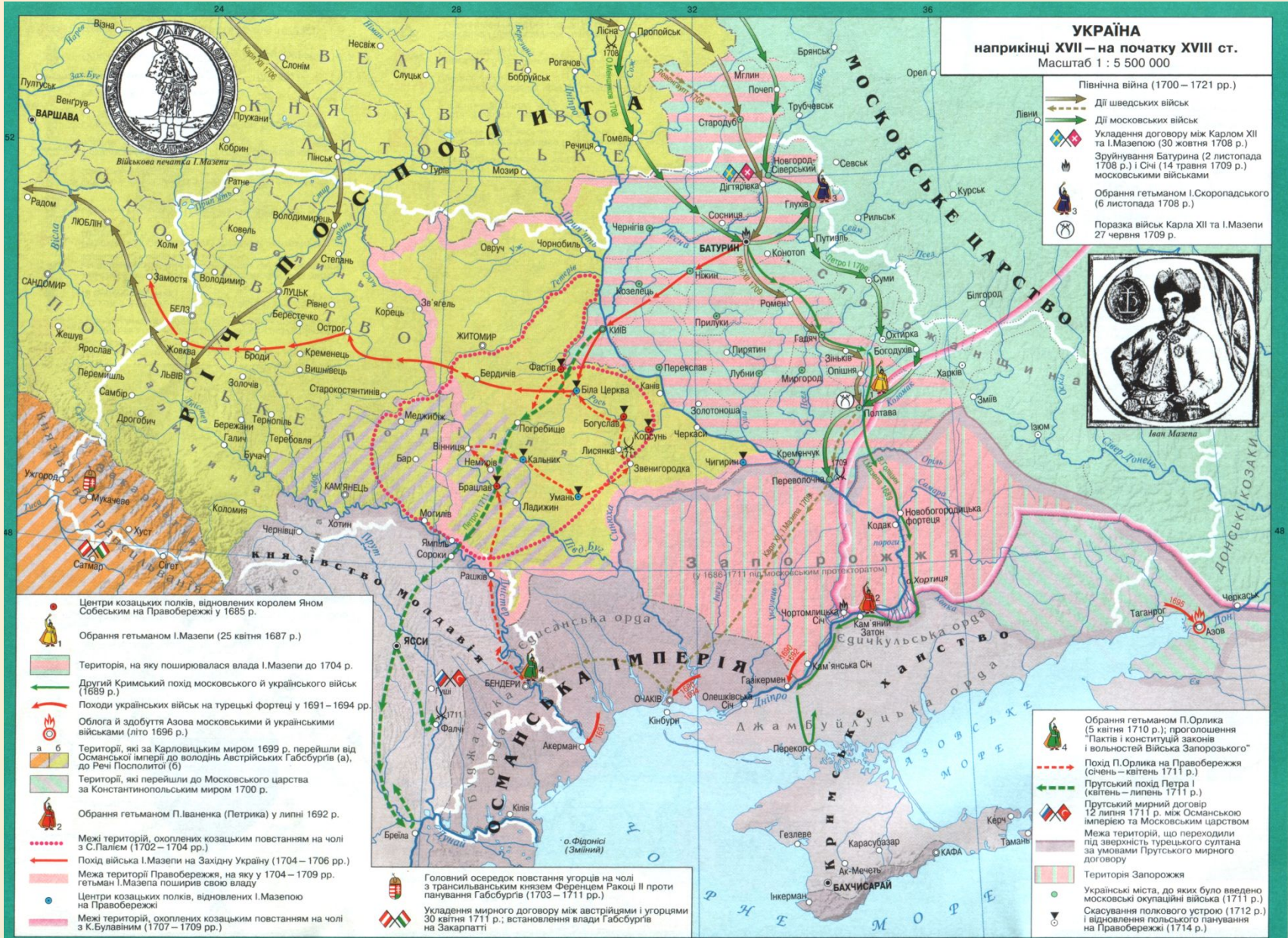
УКРАЇНА НАПРИКІНЦІ XVII – У XVIII СТОЛІТТІ.

1. Українська
державність
наприкінці ХVІІ
– початку ХVІІІ
століть

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVII – ПОЧАТКУ XVIII СТОЛІТТЯ

ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА МАЗЕПИ (1687 – 1709 РР.)

КОЛОМАЦЬКІ СТАТТИ 1687 Р.

- ✓ підтвердження козацьких прав і привілеїв;
- ✓ козацький реєстр – **30** тис.;
- ✓ збереження компанійських полків;
- ✓ універсали гетьмана підтверджуються грамотами царя;
- ✓ без царського дозволу гетьман не мав права призначати та звільняти старшин;
- ✓ козацька старшина повинна наглядати за гетьманом і доносити на нього царському урядові;
- ✓ обмежено право гетьмана розпоряджатися військовими землями;
- ✓ гетьману заборонено підтримувати дипломатичні відносини з іншими державами;
- ✓ гетьман зобов'язаний надсилати козацьке військо на війну з Туреччиною та Кримським ханством;
- ✓ у столиці Батурині розміщується полк московських стрільців;
- ✓ українським купцям заборонялось торгувати у Московській державі і підтримувати торгівельні зв'язки з Кримським ханством;
- ✓ українці повинні були приймати знецінені московські гроші;
- ✓ заохочувались українсько-московські шлюби

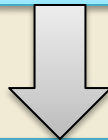
УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ПІВНІЧНІЙ ВІЙНІ

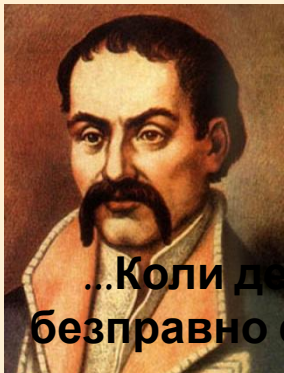
- ✓ козацькі полки приєдналися до російської армії під командуванням російських генералів і воювали в Прибалтиці, Білорусі, обороняли Львів;
- ✓ на території України збудовано чимало укріплень;
- ✓ постачання харчів, фуражу, коней, волів для російської армії, що викликало масове невдоволення українців;

- ✓ початок **1708** р. – укладання тристороннього українсько-польсько-шведського договору, за яким Україна входила до складу Речі Посполитої, як рівноправний член федерації. Гарантом дотримання угоди виступав шведський король.
- ✓ **28** жовтня **1708** р. – І.Мазепа, вірна йому старшина та **4** тис. козаків приєдналися до війська Карла XII.
- ✓ **27.06.1709** – Полтавська битва

- ✓ Україна зазнала значних матеріальних та людських втрат;
- ✓ почалася ліквідація Гетьманщини царським урядом;

ПИЛИП ОРЛИК (1710-1742 РР.)

“ПАКТИ Й КОНСТИТУЦІЇ ПРАВ І ВОЛЬНОСТЕЙ ВІЙСЬКА ЗАПОРІЗЬКОГО”

...Коли деякі війська Запорозького гетьмани, привласнивши собі неслухно й безправно самодержавну владу, узаконили самовладно таке право: “Так хочу, так повеліваю!” – то через те самодержавство, невластиве гетьманському урядуванню, вирости численні в запорозькому війську незлагоди, розорення прав та вольностей, посполите утяження, легке насильне і купне розкладення урядів військових: генеральної старшини, полковників та значного товариства.

Отож ми, генеральна старшина, кошовий отаман і все Військо Запорозьке домовилися і постановили з ясновельможним гетьманом таке право, яке має бути збережено постійно в Запорозькому Війську: щоб у Вітчизні нашій першими радниками була генеральна старшина... За ними за звичайним порядком слідують городові полковники, нехай вони будуть пошановані як публічні радники. Крім того, з кожного полку до загальної Ради мають бути обрані за гетьманською угодою генеральні радники – по одній значній старовинній, добророзумній та заслуженій особі. І з тими всіма генеральними особами, полковниками й генеральними радниками мають радитися ясновельможний гетьман та його наступники про цілісність Вітчизни, її загальне добро і всілякі публічні справи, нічого без їхнього дозволу й поради не зачинаючи приватною своєю владою, не встановлюючи і до завершення не приводячи.

...У гетьманській резиденції тричі на рік має обиратися генеральна Рада: на Різдво, Великдень і Покрову. На ній, окрім названих вище представників, мають бути послы Запорозького Низового війська, тобто Січі.

Між Радами Україною правитиме гетьман з генеральною старшиною. Писти з

**2. ОБМЕЖЕННЯ ТА
ЛІКВІДАЦІЯ ЦАРИЗМОМ
АВТОНОМІЇ УКРАЇНИ У
XVIII СТОЛІТТІ**

I.СКОРОПАДСЬКИЙ (1708 – 1722 РР.)

1715 р. – скасовано порядок вибору полкової і сотенної старшини

ПЕРША МАЛОРОСІЙСЬКА КОЛЕГІЯ (1722 – 1727 РР.)

МАЛОРОСІЙСЬКА КОЛЕГІЯ - центральна установа Російської імперії, створена замість Малоросійського приказу для контроль за діяльністю українського гетьмана й генеральної старшини

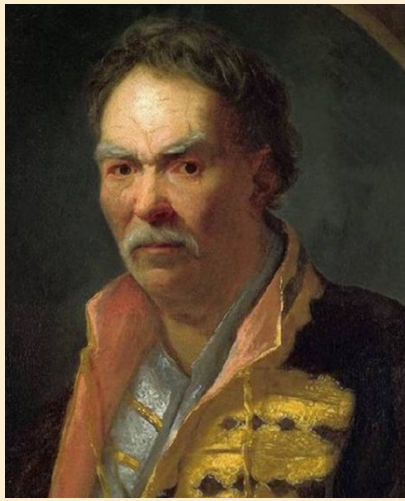
СКЛАД

6 російських чиновників на чолі з С.Вельяміновим

ПОЛІТИКА

- ✓установлення та стягування податків до царської казни, провіанту до російської армії;
- ✓розміщення на території Гетьманщини російських військ;
- ✓установлення контролю над діяльністю Генеральної військової канцелярії;
- ✓контроль за розподілом земель серед старшини і офіцерів;
- ✓розгляд апеляції на судові рішення українських судів

П. ПОЛУБОТОК (1722 – 1723 РР.)

1723 Р. – написання у військовому таборі на р. Коломак *Коломацьких петицій* – звернення до Петра I з вимогою відновлення державних прав України. Залишені без відповіді.

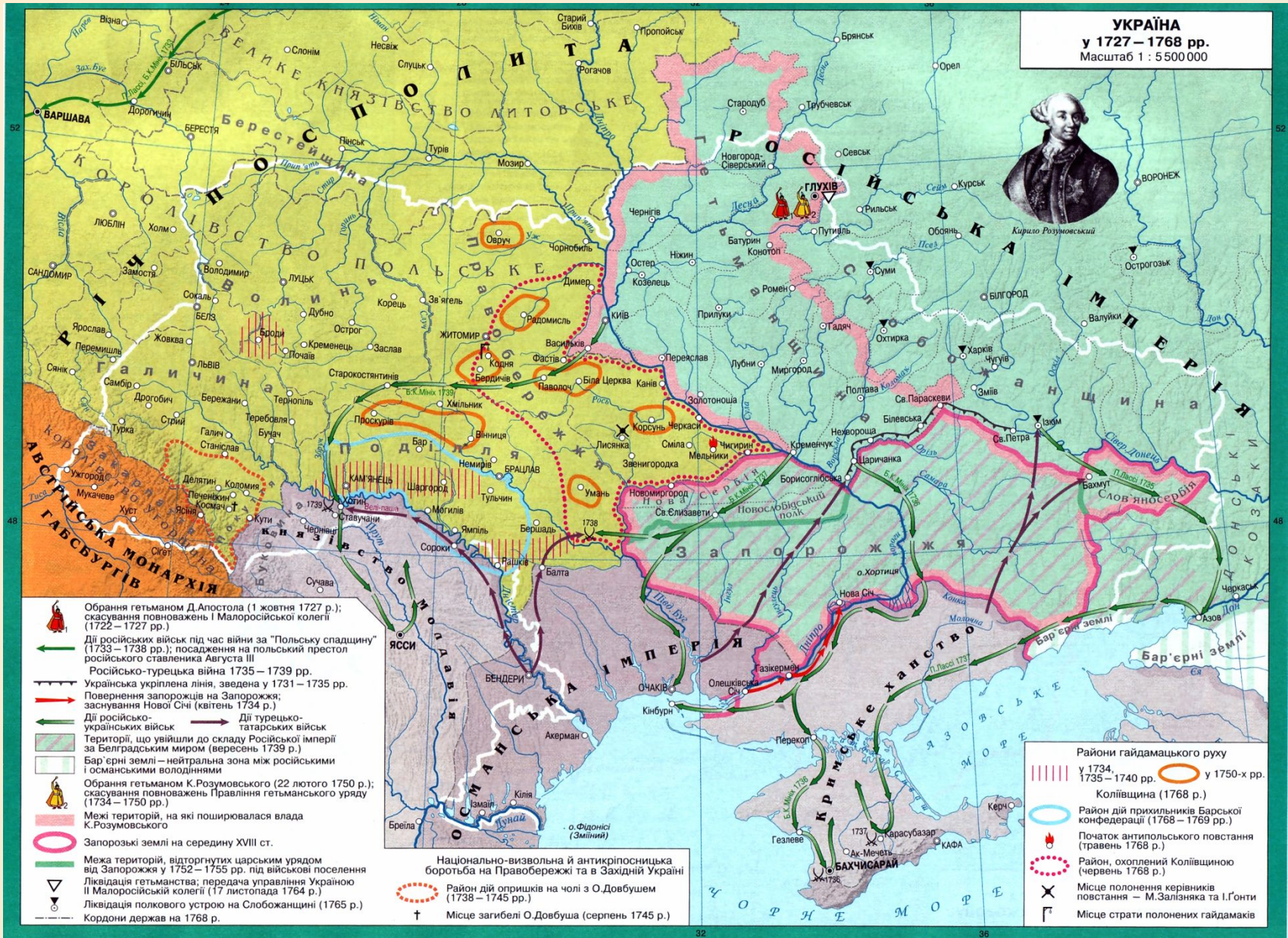
Д. АПОСТОЛ (1727 – 1734 РР.)

«РЕШИТЕЛЬНЫЕ ПУНКТЫ» 1727 Р.

- генеральна старшина і гетьман обираються козаками;
- дипломатичні стосунки гетьмана – тільки зі згоди імператора;
- українське військо обмежується трьома полками (по **500** чоловік), що підпорядковуються російським воєначальникам і реєстровим козакам;
- росіяни можуть мати володіння в Гетьманщині, а українці – в Російській імперії без обмежень

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У 1727 – 1768 РР.

ПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО УРЯДУ (1734 – 1750 РР.)

ПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО УРЯДУ – орган влади, створений царським урядом після смерті Д. Апостола для управління Гетьманщини і Слобідської України

СКЛАД	6 осіб: 3 – українці, 3 - росіяни
ГОЛОВА	Князь О.Шаховський
ПОЛІТИКА	<ul style="list-style-type: none"> ✓свавільне втручання російських чиновників у всі сфери суспільного життя Гетьманщини; ✓русифікація українського населення; ✓терор «Таємної канцелярії»; ✓ускладення ситуації російсько-турецькою війною (1735 – 1739 рр.), під час якої Україна стала основною базою для російських військ. Постачальником матеріальних та людських ресурсів, а її наслідки стали катастрофічними для українського народу.

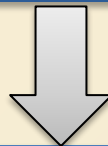
К. РОЗУМОВСЬКИЙ (1750 – 1764 РР.)

ПОЛІТИКА ГЕТЬМАНА

- ✓ домігся прийняття царського указу, який забороняв закріпачення українців; спрямування справ, пов'язаних з Україною не до Сенату, а до Колегії закордонних справ, що формально визнавало особливий (автономний) статус Гетьманщини;
- ✓ підпорядкував своїй адміністрації Запорозьку Січ і Київ;
- ✓ вивів з України російські війська;
- ✓ провів військову реформу;
- ✓ проведення судової реформи, запровадження шляхетських судів, поділ Гетьманщини на **20** повітів, у кожному з яких були засновані суди – земський (цивільні справи), підкормський (земельні справи);
- ✓ запровадження обов'язкового навчання для козацьких дітей;
- ✓ збирання старшинських з'їздів – Генерального зібрання – як прототипу шляхетського парламенту;
- ✓ виступив з проектом спадкового гетьманства

10.10.1764 – видання царського указу про ліквідацію гетьманської влади в Україні

ДРУГА МАЛОРОСІЙСЬКА КОЛЕГІЯ (1764 – 1786 РР.)

Перебрала на себе управління Гетьманщиною після скасування гетьманської посади. Складалася із **4** представників гетьманської генеральної старшини та **4** російських чиновників. Очолив колегію П. Румянцев

- ✓ ліквідація залишків української автономії;
- ✓ закріпачення селян;
- ✓ контроль над економічним розвитком України;
- ✓ збільшення збору податків із населення.

Колегія була ліквідована з втратою Україною залишків державності

ЛІКВІДАЦІЯ РОСІЙСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Рік	Подія
1722-1727 рр.	Створення та діяльність Малоросійської колегії – центральної установи Російської імперії для контролю за діяльністю українського гетьмана і генеральної старшини
1764-1768 рр.	Друга Малоросійська колегія перебрала на себе управління Гетьманщиною після скасування гетьманської посади. Складалася із 4 козацьких старшин та 3 російських чиновників.
1765 р.	Ліквідація козацьких полків на Слобожанщині, що були перетворені на регулярні козацькі полки. На території слобідських полків утворено Слобідсько-Українську губернію
1765-1769 рр.	Проведення Генерального опису Малоросії,
1775 р.	Остаточне зруйнування Запорозької Січі
1781 р.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ліквідація полково-сотенного устрою Лівобережної Гетьманщини і Слобожанщини, запровадження імперського адміністративного поділу на намісництва; ✓ замість козацьких утворені регулярні карабєнерські полки; ✓ місцеві козаки позбавлені своїх прав та привілеїв
1782-1786 рр.	Ліквідація Генерального суду, полкового й сотенного правління (1781 р.), інших адміністративних і судових установ колишньої Гетьманщини, заміна їх на загальноімперські установи
1783 р.	Остаточне закріпачення селян
1785 р.	Поширення на Україну Жалуваної грамоти дворянству, згідно з якої козацька старшина зрівняна в правах з російським дворянством
1785 р.	Проведена секуляризація (конфіскація державою церковних земель) монастирських маєтків

ЗАПОРОЖЖЯ І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРОНОМОР'Я У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТОЛІТТЯ

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ РУХИ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ XVII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ.

ПАЛІЇВЩИНА
(1700 – 1704 РР.)

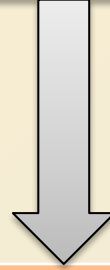

ТЕРИТОРІЯ	Поділля, Брацлавщина, Київщина, Східна Волинь
УЧАСНИКИ	Козаки, селяни
ПОДІЇ	<ul style="list-style-type: none"> ✓1700 р. – козацька армія під проводом С.Палія відбила атаки польського війська на Фастів; ✓на підтримку козаків спалахнули селянські повстання. Повстанці звернулись по допомогу до запорожців, І.Мазепи та Московської держави, але її не отримали; ✓С.Палій після захоплення Немирова, Бару, Вінниці, Брацлава, Білої Церкви заявляє про намір звільнити Україну від польського панування; ✓1703 р. – перевагу здобувають польські війська; ✓1704 р. - московсько-козацьке військо зайняло територію Правобережжя, яка перейшла під гетьманство І.Мазепи

ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ (1738 – 1769 РР.)

ТЕРИТОРІЯ	Поділля, Уманщина, Брацлавщина, Волинь, Київщина
УЧАСНИКИ	Селяни, козаки, наймити, міщани-ремісники, збідніла шляхта
ПОДІЇ	<p>✓1734-1738 рр. – повстання козацького сотника Верлана;</p> <p>✓1741-1748 рр. – повстання Гната Голого;</p> <p>✓1750 р. – повстання під проводом О.Ляха, М.Мамая, М.Сухого;</p> <p>✓1768-1769 рр. – повстання на чолі з М.Залізняка, що отримало назву Коліївщина. В Умані до гайдамаків приєднався козацький загін І.Гонти, завдяки чому місто опинилось у руках гайдамаків. Вони сподівались на допомогу Росії, але вона виступила на боці Польщі. Після полонення М. Залізняка і І.Гонти решта гайдамацьких загонів була розгромлена, а їх учасники піддані жорстоким катуванням</p>

ОПРИШКІВСЬКИЙ РУХ (1648-1759)

ТЕРИТОРІЯ	Прикарпаття, Закарпаття, Буковина
УЧАСНИКИ	Безземельне і малоземельне селянство, міська біднота
ПОДІЇ	<ul style="list-style-type: none"> ✓1648 р. – повстання С.Височана; ✓1700-1737 рр. – діяльність окремих загонів під проводом І.Шугая, І. Панчишина, П.Сабата; ✓1738-1745 рр. – повстання О.Довбуша. Його загін налічував 30-50 чоловік. Вони здобули Богородчаснську фортецю, здійснювали напади на Дрогобич, Рогатин. На придушення повстанців польський уряд кидав до 2,5 тис. війська. За легендою, 1745 р. Довбуша смертельно поранив панський найманець; ✓1745-1759 рр. – продовження боротьби побратимами О.Довбуша; ✓кінець XVIII ст. – повстання В.Баюрука та І.Бойчука

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVIII СТОЛІТТЯ

